

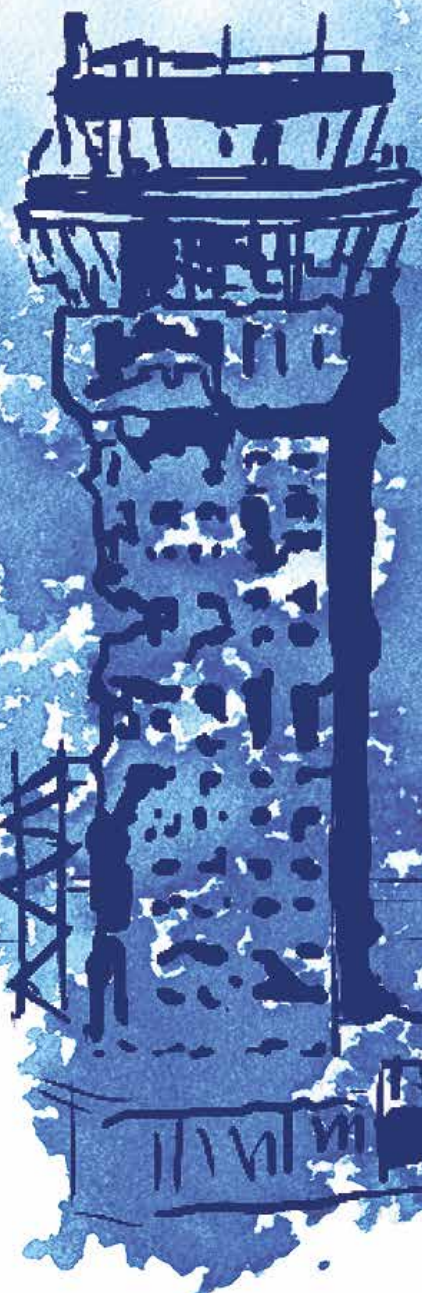
KIBORGU ŽEMĖ

Dovydas Pancerovas

*Kiekviena karta turi
savo karą.*

Vytaras Radzevičius

Alma littera

PRATARMĖ

Išėję iš kavinės su Dovydu stypsojome vienoje iš Žvėryno gatvių. Buvo 2014 metų vasaris, vidurnaktis, spaudė šaltis, bet namo eiti nenorėjome. Ką tik keturias ar penkias valandas kalbėjome apie Ukrainą, iš kurios Dovydas buvo neseniai grįžęs. Tiesa, pokalbiu to nelabai pavadinsi – jis kalbėjo, aš klausiausi.

Mums stovint lauke, pasakiau Dovydui, kad jis tapo priklausomas nuo išvykų į Ukrainą, kad nebegali apie nieką kita galvoti, kad ėmė gyventi kitoje tikrovėje. Jis purtė galvą ir viską neigė. Nujaučiau, kad meluoja.

Išsikvietėme taksi ir nusitrenkėme į senamiestį. Dovydas toliau kalbėjo apie Ukrainą.

Kai jis pirmą kartą vyko į tą šalį, – tuomet Kijeve ir kai kuriuose kituose miestuose vyko Euromaidanas, – man atrodė, kad patirs ir pamatys tai, ką buvau patyręs ir matęs aš prieš dešimt metų, kai dirbdamas žurnalistu važiauvau stebėti Oranžinės revoliucijos: pigius pietus greitojo maisto restorane „Trys žąsys“, per šventes ant parduotuvių palangių alkoholio butelius pasistačiusius ukrainiečius ir užburiančią neišmatuojamos vilties jėgą, kuri valdo mases ir prieš kurią neįmanoma atsilaikyti.

Tačiau skaitydamas Dovydo tekstus netrukus supratau, kad Euromaidanas nėra istorijos kartojimasis: šį kartą ukrainiečiai stato palapines pastūmėti ne vilties, bet milžiniško nusivylimo, ir jie greičiausiai eis toliau nei anąsyk, o Janukovyčiaus valdžia nusivylimo bijo labiau nei vilties.

Vieną rytą perskaičiau Dovydo pasakojimą apie tai, kaip jis atsidūrė prie Kreščiatiko ir Hruševskio gatvių sankryžos stovinčių Ukrainos namų, kai tie buvo šturmuojami. Pastate tūnantys „Ber-kuto“ pareigūnai gindamiesi paleido čiurkšlę iš vandens patrankos. Buvo šalta naktis, o Dovydo drabužiai ir batai permirko kiaurai. Nei švilpiančios kulkos, nei svaidomi Molotovo kokteiliai ar garsinės granatos man nepasirodė tokios pavojingos, kaip ta ledinio vandens čiurkšlė. Atrodė, kad po viso to Dovydas nebenorės kojos kelti į Ukrainą. Tačiau vėliau ėmiau galvoti, kad kaip tik tą naktį jis paniro į kitą, ukrainietišką, tikrovę ir nebepajėgė iš jos grįžti netgi parvykęs į Lietuvą.

Negali numatyti, kaip vėliau bus vertinami dabarties reiškiniai. Dar prieš porą metų teiginys, kad Donaldas Trumpas taps JAV prezidentu, būtų nuskambėjęs kaip anekdotas. Todėl gerokai per anksti mėginti bent kiek tiksliau įvertinti įvykius, kurie prasidėjo prieš keletą metų ir tęsiasi iki šių dienų, nors ir įgavę kitas formas ir veikiau-siai – kitą prasmę. Bet gali būti, kad tai, kas vyko maždaug už 700 kilometrų nuo Lietuvos, ne tik Dovydą, bet ir visą mūsų visuomenę nubloškė į kitą tikrovę, iš kurios niekada negrįšime.

2014 metais jau buvo užaugusi ir subrendusi pirma Lietuvos vi-suomenės karta, niekada nesusidūrusi su karu kaip realybe, kaip ar-tėjančiu pavojumi. Visos ankstesnės kartos turi ką prisiminti – Sau-sio 13-ąją, Afganistano karą, „Prahos pavasarį“, Vengrijos sukilimą, pagaliau, Antrąjį pasaulinį karą. O štai ši karta, netrukus perženg-sianti trisdešimtmetį, karą priskiria epochoms, aprašytoms istorijos vadovėliuose. Paklauskite jų – jiems ir Balkanų karas yra vien žo-džiai, ne gyva atmintis. Šia prasme tai pati laimingiausia Lietuvos visuomenės dalis. Tačiau 2014 metais galėjo įvykti lūžis: karo nuo-jauta iš istorijos vadovėlių persikėlė į feisbuką ir tviterį. Sprendimas grąžinti šauktinių kariuomenę sukėlė tokį pasipriešinimą dėl to, kad dalis žmonių tiesiog nenorėjo pripažinti fakto, jog karas apskritai įmanomas čia ir dabar. Po 24 metų pertraukos vyresnės kartos at-

stovams vėl teko prisiminti, o jaunajai kartai pirmą sykį suvokti, kad Lietuvos valstybės egzistavimas nėra savaime suprantamas – kad ji gyvuotų, reikalingos nuolatinės pastangos, bet ir tai negali užtikrinti, jog karo nebus ir mes ir toliau galėsime gyventi laisvi. Laisvės troškimas nuolatinio pavojaus akivaizdoje yra modernios Lietuvos istorijos konstanta, ir tą suvokimą į mūsų gyvenimą grąžino 2014 metų Ukraina.

Dovydas priklauso minėtai laimingiausiai Lietuvos žmonių kartai. Jo knygoje atsiskleidžianti naivybės istorija – jaunas žurnalistas išvyksta į politinių neramumų apimtą Ukrainą kaip į didelį nuotykį – nėra atsitiktinė, nes tai nėra tik dar viena istorija apie žlugusias karo iliuzijas: tai simboliškas pasakojimas apie lūžį, kai tai, kas atrodė neįmanoma, vėl tapo įmanoma ir asmeniškai išgyvenama. Ir visa tai taip arti mūsų, kad net tapo mūsų gyvenimo dalimi. O kartu – perspėjimu, jog gali tapti ir mūsų tikrove.

Asmeninis išgyvenimas – neabejotinai pagrindinė šios knygos gija ir jos stiprybė: Dovydas labai prisidėjo prie to, kad mes galime konkrečių žmonių akimis pamatyti dabarties Ukrainą. Tenesupyksta kiti žurnalistai, bet į Lietuvos žurnalistiką jis grąžino asmeninės, visiškai subjektyvios patirties reikšmę. Asmeninis išgyvenimas svarbus ne todėl, kad yra literatūriškai paveikus, o kad tai vienintelis autentiškas būdas kalbėti apie karą, ypač kai nuolat linkstama vaizduoti jį kaip abstrakčių jėgų kovą ir statistinių vienetų žūtį.

Dar gerokai prieš prasidedant Euromaidanui Ukraina buvo tapusi informacinio karo lauku. Su pirmomis žūtimis Kijeve ir ypač per Krymo okupaciją, tai yra kai pralaimėjusi pusė tapo aiški, o Rusijos vaidmuo – daugiau nei akivaizdus, propaganda virto svarbiausiu puolančiosios pusės ideologiniu įrankiu. Šio puolimo akivaizdoje kaip niekad išryškėjo, kad Lietuvos žurnalistai nėra pasirengę dirbti neįprastomis, tai yra karo ir atviros propagandos, sąlygomis. Šiaip jau visų dorų žurnalistų pagrindinį priesaką – išlikti nešališkiems ir išklausti abi puses – patys naiviausieji (tiesą sakant, ir kvai-

liausieji) ėmė taikyti ten, kur jo taikyti neįmanoma – vienos šalies agresijai prieš kitą aprašyti. Šitaip elgiantis nusikalstama ne tik objektyviai tikrovei, ne tik skaitytojui, bet ir sveikam protui. Noras „išgirsti kitą pusę“ baigėsi propagandinio žodyno perėmimu: Rusijos agresija prieš Ukrainą buvo pavadinta Ukrainos krize, Krymo okupacija – referendumu, Rusijos kariai – savigynos būriais ir t. t. Kiti žurnalistai išliko budresni: propagandos vaizdinius mėgino atsverti tiesos faktais, bet ir šios pastangos ne visada buvo vaisingos. Juk Rusijos propagandos tikslas – ne tiek įtikinti savo tiesa, kiek apskritai eliminuoti tiesos galimybę – sujaukti protus ir viską panardinti į postmodernaus reliatyvumo siaubą. Rusijai nereikia įrodinėti savo teismo, jai reikia, kad Ukraina neturėtų galimybės būti teisi. Kai tiesos faktas ir propagandos etiketė įgauna vienodą svorį, tikslas pasiektas. Pasirodo, internetinės žiniasklaidos ir socialinių medijų laikais tai padaryti visai nesunku.

Štai kodėl asmeninis išgyvenimas – Dovydo pasirinkta pasakojimo strategija – buvo ir tebėra toks svarbus: jam pavyksta ištrūkti iš to postmodernaus siaubo ir parodyti, kad svarbiau už viską yra žmonės ir jų patirtis.

Tam reikėjo įgūdžių ir Dovydas juos kaupė ne vienus metus dirbdamas žurnalistu naujienų portaluose. Asmeninės patirties negalima perteikti tomis pačiomis formomis kaip sausos informacijos: reikia subjektyvaus žvilgsnio, formalioms taisyklėms ir mąstymą slopinančioms klišėms nepavaldžių žodžių, atidos detalėms ir instinkto iš įvairovės atsirinkti tik tai, kas svarbiausia, be to, reikia drąsos jausti ir ryžto atskleisti savo jausmus kitiems, noro pažinti svetimus žmones ir nebijoti pernelyg įsijauti. Visos šios savybės išryškėjo jau anksčiau publikuotuose Dovydo tekstuose – apie Ukrainą ir kitomis temomis, bet niekada jos nebuvo taip išgrynintos kaip šioje knygoje.

Man susidarė įspūdis, jog Dovydas ruošėsi rašyti apie Ukrainos įvykius dar nežinodamas, kas ten nutiks. Jo polinkį į subjektyvų ir

literatūrišką pasakojimą nebuvo lengva priimti – ne kartą esame dėl to ginčijęsi, man, kaip ir nemažai kitų skaitytojų, atrodė, kad internetinei žiniasklaidai tai netinka. Dovydas įrodė, kad tinka: kartais su skaitytoju jis, kaip kokio trilerio autorius, mėgsta žaisti pavojingą žaidimą, intriguodamas užuominomis ir nutylėjimais, sąmoningai pateikdamas istoriją bangomis – lėtą tempą keisdamas greitu, ir atvirkščiai, – nepraleisdamas pro akis nė vienos jam parūpusios detalės, palyginimo ar metaforos, tarsi nežinotų, kad interneto skaitytojas yra pats nekantriausias pasaulyje. Tačiau 15min publikuoti tekstai apie Ukrainą sudomino skaitytoją.

Ši knyga yra tų tekstų tęsinys. Jei norėčiau ją reklamuoti, galėčiau pasakyti, kad sužinosite karo žurnalisto „darbo užkuliusius“: knygoje pasakojama tai, ko nebuvo publikuota internete. Tačiau tai nėra pikantiškos smulkmenos. Per privačius mūsų pokalbius, kaip ir per tą pokalbį šaltą vasario vakarą, apie Ukrainos įvykius sužinojau kur kas daugiau nei iš viešų publikacijų. Dovydo patirties dugną nuklojo gruntas, kurio internetinė žiniasklaida niekaip neperteiks. Tad šios knygos pasirodymas yra paguodžianti naujiena: pagaliau ir kiti galės sužinoti apie Ukrainą tai, ką, mano manymu, svarbu žinoti. Antra, tai, kad gimė knyga, rodo, jog net visaapbrėpti ir realiu laiku mus informuojanti internetinė žiniasklaida gali toli gražu ne viską – vis dar esama informacijos, kuri gali būti perteikta tik knygos pavidalu.

Dovydas šioje knygoje pasakoja netgi apie tai, ko nenorėjo atskleisti bičiuliui, ramų vasario vidurnaktį šaldamas prie užsidariusios kavinės durų. Tuomet jis melavo man, dabar tai žinau tikrai. Kita vertus, jis negalėjo nemeluoti. Perskaitytę knygą sužinosite kodėl.

Tomas Vaiseta

NUSIMINĖS TANKISTAS IR APKURTĖS MINOSVAIDININKAS

Peskų pakraštyje buvo apgriuvęs kolūkis. Kieme tarp garažų kiurksojo sulamdytas traktorius, kombainas, mėtėsi buldozerio kaušas, žemės ūkio padargai, metalinės nuolaužos. Aikštelė išdaužyta sviedinių ir išmaurota karinės technikos. Kiemo gale – kalnas buitinių atliekų, tarp jų ir vaikiškas dviratis.

Štai čia ir buvo įsikūrę 93-iosios mechanizuotos brigados kariai – tikrieji kiborgai.

– Įspėsiu vyrus, kad atvažiavome su žurnalistais, – pasakė Režisierius ir dingo viename garaže.

Aš, Vidmantas, Arvydas, Jana ir Desiatka stovėjome kieme. Kilo rūkas, krito dulksna. Užsirūkiau ir įsistebeilijau į laukus, plytinčius už kolūkio: juodžemis, tižė, krūmai tolumoje. Oras pritvinkęs degėsių kvapo. Keista, bet toji nykuma ramino. Vaikystėje su draugais, būdavo, šokame ant dviračių ir pasileidžiame gimtojo krašto apylinkėmis; sulindę į panašius kolūkių griuvėsius ieškodavome nuotykių.

„Posovietinės pramogos“, – pagalvojau.

– O kur Donecko oro uostas? – paklausiau Desiatkos.

– Tenai, – parodė į laukus. – Už pusantro kilometro, gal dviejų.

Iš garažo išėjo Režisierius. Pakvietė užėti ir pakėlė sunkų kilmą, kabantį vietoj durų. Garažas buvo erdvus, tilptų keli tankai. Prie durų stovėjo lovos, ant jų sudėti drabužiai, kuprinės, automatai, šalia tarsi miegamojo staleliai stovėjo amunicijos dėžės. Ant grindų –

maišai su bulvėmis, stiklainiai, kariški batai. Fotelyje buvo išsidrėbęs kaukėtas karys, žiūrėjo televizorių.

Patalpoje buvo prietema, lemputė apšvietė tik valgomojo stalą. Prie jo sėdėjo trys kareiviai: vienas rūkė ir spoksojo į puodelį su kava, kitas nužiūrino savo batus po stalą, trečias pamatęs mus atsistojo.

– Vaikiniai, pažiūrėkit, – nepažįstamasis parodė į žalią narvelį, stovintį ant spintelės šalia virtuvinio stalo. Už grotelių pjuvenose muistėsi žiurkėnas. – Va dar vienas mūsų gyventojas.

Tas kariškis buvo Ukrainos armijos karininkas Ivanas, šaukiniu Gnomas. Gal trisdešimties, vidutinio ūgio, susikūprinęs, smakras tvarkingai nuskustas, didelės rudos akys liūdnei žvelgė į mus. Pirminė liūdnąji žiurkėna.

– Ivanas yra tankistų vadas, – pasakė Režisierius. – Jis – tikras kiborgas, kokio ieškojot.

– Dovydas, – atkišau ranką.

– Gnomas, – šyptelėjo tankistas.

Paaiškėjo, kad jo tankai į Peskus atvažiavo 2014-ųjų liepos pabaigoje ir vykdė operacijas Donecko oro uosto rajone: ugnimi dengė besiginančius karius, naikino rusų šarvuočius, saugojo resursų tiekimą kelius.

– Vadinasi, oro uoste kariaujate? – paklausė Vidmantas.

– Kaip čia pasakius... Čia stovim. Kai reikia, padedam vaikiniams tenai, – atsakė Gnomas ir netikėtai prabilo eilėmis: – *Prie teisingos savo širdies aš spaudžiu oro uosto raktus.* Taip, Vadimai? – dirstelėjo į karį, sėdintį prie virtuvinio stalo, ir nusijuokė: – Va jis ir turi oro uosto raktus.

– Taigi esat kiborgai, – pasakiau.

– Žurnalistai taip sugalvojo dėl reklamos, – surimtėjo Gnomas. – Nė vienas, gynęs oro uostą, kiborgu savęs nevadina. Paprasčiausiai dirbam savo darbą, vykdom įsakymus, ir tiek.

– Kas tokie tie „kiborgai“? – paklausė Vidmantas.

– Kiborgais vadina vaikus, gynusius oro uostą iki rugsėjo pabaigos. Tai 93-ioji brigada, 3-iasis *specnazo* pulkas ir dalis *pravysiekų*, – paaiškino Gnomas. – Visi kiti vadinami jaunaisiais kiborgais. Dabar pas mus čia tikros atostogos, palyginti su anuo laiku. Paskutiniai rimti mūšiai vyko rugsėjo pabaigoje, spalio pradžioje. – Jis kiek patylėjo. – Dabar pasidarė madinga visus vadinti kiborgais. Taip bandoma pritraukti daugiau savanorių į armiją. Tikrieji kiborgai, gynę uostą sunkiausiu laiku, tikrai nesistengė atrodyti didvyriai. Nedaug gyvų vyrų liko iš tų, kurie čia kovėsi per patį įkarštį iki rugsėjo 20-osios. Dabartinius oro uosto gynėjus lyginti su anais nelabai korektiška.

– O kas nutiko rugsėjo 20-ąją? – paklausiau.

– Atvyko pastiprinimai iš 79-osios, 75-osios ir kitų brigadų, – noriai atsakė Gnomas. – Tada pasidarė lengviau. Daug lengviau. Iki tol mūsų vaikinai paromis nemiegodavo, vien tik kaudavosi. Dabar ir man lengviau, nes dalį pareigų perdaviau naujai atvykusiems karininkams. Iki tol mus palaikė tik kovinė dvasia. Juk nespėjusi į viską, kai tokia įtempta padėtis. O dabar... Dabar visi labai tikisi rotacijos. Bet būsime čia tiek, kiek reikės.

– Vadinasi, rugsėjo 20-ąją rotacijos nebuvo? – kamantinėjau.

– Ne. Atvyko pastiprinimas, bet ir mes visi turėjom likti čia, – paaiškino. – Dabar ramu kaip per atostogas, – nusijuokė, – bet vis tiek frontas: minosvaidžiai, *gradai*, snaiperiai. Mano vyrai jau keturis mėnesius neturėjo tikro poilsio, – pasakė su kartėliu balse, – o valdžia čionai nosies nekiša. Nesu matęs čia nė vieno generolo ar pulkininko, tik vienas generalinio štabo karininkas atvažiavo du kartus. Šiame kare kovoja leitenantai ir kapitonai, va taip va.

Man patiko Gnomas: draugiškas, ramus, nuoširdus, nebijantis kritikuoti vadų.

Vasaros pabaigoje jis kreipėsi į 93-iosios brigados generolus, prašydamas apdovanoti kelis tankistus. Deja, į pagerbtinųjų sąrašą tie gynėjai nebuvo įtraukti. Atkaklusis Gnomas po kelių mėnesių vėl

kreipėsi į brigados vadus. Tačiau tankistai ir vėl liko be apdovanojimų. Gnomas ėmė netikėti politikais ir generolais, dabar rėžė apie juos, ką galvoja.

– Žmonės niekaip negali suprasti, kaip jums pavyko apginti oro uostą, – vėl prabilo Vidmantas.

– Labai paprastai, – atsakė Gnomas. – Pirmą, nebuvo kuo mūsų pakeisti. Antra, už oro uostą kovėsi mūsų draugai. Puikiai supratom, kas nutiks, jei atsilaikyti nepavyks. Žinojom: jeigu prasidės didelis puolimas, turėsim padėti mūsų šeimoms oro uoste. Mums pavyko, nes dirbom kaip komanda, – pasakojo ramiai. – Padėjo ir mus remiantys žmonės. Ne tik morališkai, bet ir siųsdami paramą. Tai, kuo dabar vilki mūsų vaikai, gauta vien iš rėmėjų. Armija mus apengė pavasarį ir daugiau nieko nedavė. Patys suprantat, kas po mūsų liko iš tos aprangos, – dėstė Gnomas. – Mums net vandens trūksta. Automobilis, vežantis vandenį, užsuka kartą per tris dienas. Sykį visą savaitę vandens neturėjom, prausėmės mineraliniu. Aišku, galima ir taip, bet galima ir geriau jį panaudot.

– Valdžiai nusispjauti, – į mūsų pokalbį įsiterpė tankistas, sėdintis prie valgomojo stalo; jo balsas buvo prarūkytas, gergždžiantis. – Jiems oro uostas yra „simbolis“, todėl ir gynėme. Patys jie dėl to „simbolio“ nė piršto nepakrutino.

Atsisveikinome su tankistais ir išėjome į rūkė skendintį kiemą.

Šešiese – aš, Vidmantas, Arvydas, Režisierius, Jana ir Desiatka – sušokome į pikapą. Mano baimės praėjo, įtampa nublūgo, pasijutau saugus.

Apie kilometrą pavažiavome vikšrų išmaurotu keliu ir įsukome į kitą kiemą, panašų į ką tik aplankytą: kolūkio pastatai, sulamdyta technika, tik čia stovėjo tankas T-64, trys šarvuoti transporteriai BTR, iš duobių kyšojo 120 mm minosvaidžių vamzdžiai.

Sustojome prie šarvuočių, išsirikiavusių vienas paskui kitą. Gau-dė varikliai, šalia rūkė du kariškiai, vilkintys ukrainietiškas unifor-mas, tik be šalmų ir liemenių. Prisiartinau ir draugiškai paklausiau:

– Į užduotį?

Abu vyrai atsigręžė. Pamatę mane susiraukė, tarsi klausdami:
„O kas tu toks?“

– Būna, – burbtelėjo vienas ir atsuko nugarą.

Pasijutau kvailai, daugiau nieko neklausinėjau. Slėpdamas su-
trikimą tryniausi aplink, neva domiuosi šarvuočių ratais, o mintyse
keikiau save. Tiedu nedraugiškai šnairavo į mane.

– Nepyk ant jų, – nusijuokė Režisierius. – Jie tavęs nepažįsta.
Pats supranti, karas...

Tokiais šarvuočiais Donecko oro uosto kiborgams buvo vežio-
jama amunicija, medikamentai, maistas. Užduotis ypač pavojinga.
Pakeliui mašina varpydavo separatistų kulkosvaidžiai ir prieštanki-
nės granatos. Daug šarvuočių sudegė pakelėse kartu su įgulomis.
Nenuostabu, kad tiedu buvo atšiaurūs.

Rūkydamas nuėjau prie minosvaidininkų. Kiemo gale gal penki
vyrai kasė dvi duobes ir jas jungiantį apkasą. Dar keli statė blindažą
iš smėlio pilnų dėžių nuo skeveldrinių-fugasinių minų. Šalia įrengto-
se pozicijose stovėjo minosvaidžiai, atsukti oro uosto pusėn.

– Galima nufotografuoti? – paklausiau.

Vidutinio amžiaus vyriškis pakėlė galvą, atrėmė į žemę kastuvą.
Nužvelgė mane, linktelėjo.

Padariau kelias nuotraukas. Dėmesį patraukė tolėliau prie pas-
tato stovintis garbaus amžiaus susiraukęs kareivis. Atrodė komiš-
kai: žaliais botais, violetine liemene ir per didele kariška striuke. Lyg
būtų išsiruošęs į bulviakasį.

– Ė! Ateik čia! – pašaukė mane. – Mane nufotografuok!

Regis, jis vienintelis norėjo su manimi pabendrauti, tad noriai
priėjau. Išsitraukiau cigarečių pakelį ir apsimėčiau kišenėse ieškąs
žiebtuvėlio. Maidane ištobulintas triukas ir vėl suveikė – ukrainietis
pridegė man cigaretę ir pats prabilo:

– Žurnalistas?

– Aha. Iš Lietuvos.

– Iš Lietuvos?! – garsiai sušuko žmogus lyk koks kurčius. – *Mama mia!* Kas tave nešė į šitą pragarą?

– Darbas, – šyptelėjau. – O jūs seniai čia?

– Ką? – suriko. Tikrai buvo priekurtis.

– Ar seniai čia? – pakartojau garsiau.

– Nuo rugsėjo dvidešimtosios, – atsakė ir užsirūkė. – Mus naktį atvežė. Čia pat kieme išsikrovėm mantą ir jau po dviejų valandų stojom į mūšį. *Pisom* kaip reikia!

Seniokas buvo vardu Vladimiras. Buvęs sovietinės armijos minosvaidininkas. Naktį iš rugsėjo 19-osios į 20-ąją jo būrys sunkvežimiais buvo atvežtas į Peskus. Rusai ir separatistai tąnakt puolė naująjį terminalą. Minosvaidininkai nekviestus svečius vaišino ugnimi.

– Mes, *blet*, juos taip pasviliuom, kad apsišikę bėgo, *sūkos!* – griaudėjo kurčius. Matyt, pagražino istoriją, bet klausytis jo buvo smagu. – Dabar tie *sūkos* internete siūlo po 20 tūkstančių grivinų už mūsų galvas. Bijo, *blet!*

Staiga sutratėjo automatai. Automatiškai įtraukiau galvą, visi pojūčiai akimirksniu paaštrėjo.

Šaudė už kelių šimtų metrų, kažkur už garažų.

Kieme stovintys kariai susižvalgė, bet liko ramūs.

Prapliupo dar viena serija. Keli vyrukai iš kiemo nubėgo pažiūrėti, kas vyksta.

Po minutės neskubėdami parpėdino atgal.

– Kas čia buvo? – paklausiau Vladimiro.

– *Chren jevo znajet*, – nusišplovė tas ir vėl užsirūkė.

Po kelių valandų atvažiavome į pietinę miesto dalį, esančią kiek toliau nuo Donecko oro uosto. Aplink buvo separatistų teritorija. Priešo žvalgai akylai stebėjo Taikos gatvę, todėl pikapą pastatėme atokiau, Krantinės gatvėje. Už kelių šimtų metrų buvo matyti sankryža.

– Jevgenijau, – kreipėsi į Režisierių Jana, – tu pasivaikščiok su žurnalistais, o mudu su Desiatka palauksim čia.

– Vaikiniai, – kreipėsi į mus Režisierius lyg koks gidas, – dabar bėgsime per sankryžą, va tenai, matot? – parodė automatu. – Ją stebi separatistai, todėl jokių būdu nesustokite.

Išsirikiavome į eilę: Režisierius, Vidmantas, aš ir Arvydas. Paėjėme slėpdamiesi už medžių ir sustojome per dešimt metrų nuo purvinos sankryžos, ant kurios buvo matyti tankų provėžos.

– Ten pliurza, nepaslyskit, – perspėjo Režisierius ir leidosi bėgti.

Įkvėpęs oro roviau pirmyn per tižę, kuri lipo prie padų, moviau nesidairydamas, slystelėjau, bet išsilaikiau ant kojų. Nė nepajutau, kaip atsidūriau kitoje sankryžos pusėje. Sunkiai gaudydamas kvapą sustojau prie Režisieriaus.

– Matot, viskas paprasta, – šyptelėjo tas.

Stovėjome prie apgriautos elektrinės. Blokinė jos tvora pasvirusi prie žemės, ant jos užgriuvęs stulpas, styrojo kabeliai.

– Eisim šaligatviu, – Režisierius parodė į Taikos gatvę, stebimą separatistų. – Laikysimės dešinio pakraščio, į kelią nelįskit.

Gatvė buvo nusiaubta artilerijos viesulo: juodžemiu užversti šaligatviai, išrauti stulpai, ant kelio – skeveldrų suvarpyti civilių automobiliai. Vienas buvo perlenktas lyg skardinė nuo alaus – mina pataikė į stogą. Ėjome pro namą, kur neseniai gyveno viena senolė. Ukrainos kariams ji sakydavo neturinti giminių. Saugodamasi nuo minų įsikūrė rūsyje: pasiklojo gultą, pasidėjo kanistrą su vandeniu. Kartais ukrainiečiai atnešdavo jai vaistų, pašnekindavo. Prieš kelias dienas moteris stovėjo virtuvėje, kai atsitiktinė mina pramušė stogą ir sprogo svetainėje. Banga nubloškė senutę ant žemės ir palaidojo po nuolaužomis. Aimanuojančią ir kruviną ją rado ukrainiečiai. Sutvarstė ir išvežė į ligoninę.

Paėjėję Taikos gatve sutikome Sašą, desantininką iš 79-osios oro desanto brigados. Atrodė lyg parūkyti išlindęs kaimynas: uniforma atsagstyta, žieminė kepurė nusmukta ant pakaušio, įsispyręs į batus, rankos kišenėse, cigaretė dantyse, be ginklo.

– Va, *blet*, pažiūrėkit, kas iš mūsų namo liko, – išpyškino rodydamas į sugriautą pastatą. – Aną naktį *gradas* į stogą pataikė. Viskas *nachui* išdegė.

– Visi sveiki? – paklausė Režisierius.

– Aha, visi buvom išėję pas draugus, – Saša parodė į kitą trobą. – Tai pas juos dabar ir gyvenam.

Dviese su Vidmantu nuėjome prie sugriauto vienaaukščio. Langų rėmai išplėšti sprogimo bangos, užuolaidos plaikstosi vėjyje, viduje matyti aprūkusios sienos, apdegę baldai. Kiemas už namelio – tarytum sąvartynas: kalnas buitinių šiukšlių, skudurai, spinta, stalčiai, apdergta duobė.

– Negaliu šito suprasti, – ištare Vidmantas, fotografuodamas šiukšles.

– Ko?

– Tokio apsileidimo.

– Karas, – burbtelėjau. Manęs ši tema nedomino.

– Karas tai karas, bet vis tiek. Tu ateini į svetimus namus, gyveni čia mėnesių mėnesius. Kodėl reikia viską išlaužyti ir paversti šiukšlynu? – piktinosi bičiulis. – Gerai, šitą namą sugriovė sprogimas. Bet daiktus išmetė kariškiai, – parodė į kieme besimėtančius baldus ir rūbus.

– Iš dalies sutinku, – linktelėjau. – Būtų galima apsitvarkyti. Vien dėl drausmės.

– Ei! Nefotografuokit pozicijų! – išgirdau šaukiant už nugaros.

Atsisukęs į gatvę pamačiau piktai spoksančią nepažįstamą kareivį. Jis atėjo prie Sašos, Režisieriaus ir Arvydo, kol mudu fotografavome kiemą. Ne iškart supratau, ką bloga padarėm. Vėl pažvelgiau į šiukšlyną. Tik tada pastebėjau ten stovintį automatinį granatsvaidį AGS. Iškart pakėliau rankas, tarsi sakydamas: „Atsiprašau.“

Po kelių minučių tolumoje prapliupo automatas. Po akimirksnio – dar vienas, nugriaudėjo sprogimas.

– Kas čia buvo? – priėjęs paklausiau Režisieriaus.

– Nesuprasi, – patraukė pečiais tas.

– Gal kokį *separų* patrulį pagavo? – svarstė Saša. – Nebijokit. Jeigu puolimas rimtas, tai ne automatus girdėtųmėt. Jei ima kristi minos, va tada jau pragaras, *blet*, – nuspjovė.

Taip, čia buvo ne pragaras. Į pragarą pateko Režisieriaus bičiulis Dmitrijus, šaukiniu Guru. Jo žygdarbis prasidėjo Tonenkos gyvenvietėje, kurion aš, Vidmantas ir Arvydas išvažiavome atsisveikinę su desantininkais.